

MAGYARORSZÁG TERMELŐ ERŐI

Ötven esztendő

Irta: FÖLDES BÉLA v. b. t. t.

Goethe azt mondja, hogy a világ dolgai minden ötven évben más arculatot mutatnak. Ebből a szemzőből kell néznünk azt a most lejárt ötvenéves korszakot is, mely a *Buda-pesti Hírlap* alapításától a mai napig lefolyt és mely korszakban a B. H. mint a magyar közéletnek, a magyar kultúrának, a magyar közgazdaságnak egyik fontos publicisztikai szerve, daságnak egyik legtekintélyesebb publicisztikai szerve, feladatait teljesítette. Ez az ötven év tényleg két, egymástól nagyon különböző arculatot mutat, két teljesen különböző korszakot foglal magában, Zenith és Nadir. Építés és pusztulás az egyiknek végét, a másiknak kezdetét. Millenáris fény és trianoni sötétség. Fölfelé ívelés, lefelé zuhanás. Gazdagodás, elszegényedés.

A magyar nemzet anyagi megerősödése soha nem haladt egyenes vonalban. Az erőt gyűjtés nyomán mindig jöttek korszakok, melyekben az események a haladó vonalat megtörték, sőt néha visszafelé fordították. A török uralom után új honalapítás vált szükségessé. Az abszolutizmus után új építés következett. Mennyi időt, mennyi erőt, mennyi kitartást, mennyi bizakodást vett a minduntalan megújuló harszán! Az utolsó ötven év tartalma is szomorú világításba helyezi ezt a történelmi törvényt. 1880-ban a nemzet nagy bizalommal dolgozott az anyagi gyarapodás mezején. Remélhette, hogy az anyagi jólétet magas fokra emeli, küzdött, munkálkodott, takarékoskodott, szervezett. Mutakozott haladás is, habár alig nagyobb mértékben, mint ahogy az az általános ritmusnak, még kevésbé, mint az a tengerentúli, szintén fiatal államok haladási ritmusának megfelelt. Ma pedig megállapíthatjuk, hogy romokban hever a régi Magyarország, hogy szegényebbek vagyunk, szegényebbek, mint valaha, súlyosabb békóba verve, mint valaha, jobban megterhelve, mint valaha, kevesebb reménnyel, mint valaha.

Az ötven év első felének is voltak nehézségei, voltak kedvezőtlen helyzetei, voltak nehéz problémái: államháztartási nagy hiányok, az államadósságok súlyos megnövekedése, velejáró nagy kamatterhek, a vasúti kamatbiztosítási összegek aránytalan felszökkenése, később az amerikai verseny, vele a búzaárak katasztrófális esése és a mezőgazdaság kilátástalan válsága, szabályozatlan valuta, pénzügyi és gazdasági surlódások Ausztriával, nagy drágaság, elemi csapások. Voltak mulasztások is. Elhanyagolása a vidéknek és gazdasági érdekeinek, elhanyagolása az útépítésnek s elhanyagolása a gazdasági szakoktatásnak. Azonban ezzel szemben mégis a haladás számos mozzanatát érvényesül. Az ország keresztülvitte a valutaszabályozást, a vasutak államosítását, a fumei kikötő fejlesztését, tengerentúli hajójáratok rendezését, a Vaskapu szabályozását. Megindította a szociálpolitikai és közegészségügyi törvényhozást, létesítette a kultúrmezőségi alapot, alapított egyetemeket, művészeti főiskolákat, technológiai múzeumot. Termelés és fogyasztás között bizonyos egyensúlyozottság érvényesült, a takarékoság útján haladt a tökéletesedés, egészséges arány alakult állam- és magángazdaság között.

Ezzel szemben a leltár, melyet ma az ötvenes év végén felállítunk, nagyon kedvezőtlen, majdnem kétségbeesítő: kegyetlenül megsemmisült ország, vergődő mezőgazdaság, zúlló kereskedelem, nagy munkanélküliség, súlyos adóterhek, túlméretezett vállalatok, alacsony terményárak, tökehiány, pusztuló középosztály, passzív fizetési mérleg, exportgátló vámbarrikádok, túldrága adminisztráció, takarékoság hiánya mindenfelé, állam- és magángazdaságban, kopláló intelligencia, megropant lelkiesség, hanyatló gazdasági erkölcs, mindezekre felül pedig világválság és pusztulásunkra számító és dolgozó szomszédok.

A mérlegnek ilyen súlyos passzivitásával szemben mit állíthatunk be aktívumnak? A világháború a nemzet létét megtámadó rettenetes intézkedések, a gazdasági világ teljes dekompozíciója, mondhatni elsüllyedése után első sorban aktívum az, hogy a nemzet létét megmentettük. A feneketlen inflációt legyőztük, az államháztartást rendeztük. A romokat eltakarítva, megindult a gazdasági élet több frontján az építés. A valutát stabilizáltuk, felállítottuk a jegybankot. Továbbfejlesztettük a szociálpolitikát, segítettük a kisgazdatársadalmat anyagi és szellemi színvonalának emelésében, ráléptünk a birtokreform alapjára, új gazdasági létesítések, a régi erőtérítés céljából. Aktívumnak beállítjuk továbbá azt, hogy folyik a munka, folyik, ha talán néha nem elég erélyes és belátással a konzilium. Aktívum a békeszerződésekből folyó jóvátételi terheknek fixozása, a pénzügyi szabad rendelkezési jog tel-

jes visszaállítás. Mindezeknél azonban fontosabb aktívumot kell keresni erkölcsi és lelki erőnkben, tudásunk, fajunk életképességében, élni akarásában, öserejében, a minden téren mutakozó tehetségeinkben, azok alkotó erejében, a magyar föld, a magyar éghajlat kiapadhatlan, távolról sem értékesített kincseiben, a magyar nép gazdasági erkölcsének tartálékában, a magyar fiatalok fogékonyságában, haladási vágyában, munkakedvében, a magyar nő okosságában, hazafiságában, áldozatkészségében. Végül pedig aktívum a magyar igazságról a világ közvéleményében terjedő meggyőződés; az ezzel karöltve járó, remélhetőleg adott pillanathoz aktíve érvényesülő rokonszenv, mely szükségképp meghozandja a trianoni békeszerződés revízióját. Jegyezzük meg fel, hogy mérlegünk aktív tétele ma is természetesen az, hogy a magyar gazdaság az ország lakóit mindenkoron képes a legfontosabb életszükségletek kielégítésére szolgáló javakkal ellátni, hogy e tekintetben nem adózunk más országoknak, mint sok nép, sőt helyes gazdasági rendszer, a világgazdaság változó igényeinek kellő tekintetbevétele mellett a külföldnek hi-telezői lehetünk.

És — last not least — ne felejtjük el, aktívum az ötven év előtti állapothoz képest az egyébként drágán megfizetett politikai és gazdasági függetlenség. Nap nap után tapasztalhatjuk, hogy még a megnyomorított, megcsontított, meggyalázott Magyarország ma jelentősebb politikai és gazdasági népi individuum, mint volt ötven év előtt. Más helyet foglal el a nemzetek társaságában, mint a világháború előtt. Ma a nemzet elhatározására, a nemzet gazdasági politikájára nézve más tényezőknek nincs döntő befolyása, csak jól felfogott és jól

A gyáripár szociálpolitikája az utolsó ötven évben

Irta: DR. CHORIN FERENC,

a felsőház tagja, a Magyar Munkaadók Központja elnöke.

Az 1867-iki kiegyezés Magyarország gazdasági fejlődésének új útját nyitotta meg. A gyáripár fejlődése azonban a kiegyezést követő időben csak nagyon lassan haladt előre, miután az állami életet újonnan berendező Magyarországnak az első időben nehéz pénzügyi feladatokat kellett megoldania, Ausztria pedig természetesen arra törekedett, hogy megtartsa a sokkal fejlettebb osztrák ipar részére a magyar fogyasztóerőt. A magyar államnak az iparról való gondoskodása körülbelül összeesik a Budapesti Hírlap megalapításának idejével. Eppen 50 év előtt alkotta meg törvényhozásunk az első törvényt, mellyel a hazai iparnak adandó kedvezményeket kodifikálta: az 1861. XLIV. törvényeiket.

Gyáripárunk ebben az időben még gyermekkorát élte, — küzdenie kellett a rég leirt berendezéssel dolgozó, hosszú évtizedes tradíciókra, kiképzett munkásságra támaszkodó osztrák gyárpáraknak gyakran öldöklő versenyével, de egyszerűen küzdenie kellett a német állam fellendülő erejével együtt feltörő hatalmas német iparral is. Ami erő a gyáripárban volt, azt elsősorban a vállalatok megalapozására kellett koncentrálnia és a szociális kérdések természetesen csak másodrendű jelentőséggel bírtak. Általában nem szabad elfelejtünk azt, hogy a modern szociálpolitika mindenütt a gyáripár fejlődésével karöltve bontakozott ki, Németországban is, amely a szociálpolitika terén a vezető szerepet játszotta, Bismarck hatalmas alkotásaiban akkor rakta le a szociálpolitika alapjait, amikor a diadalmas háború után mindjobban fejlődő német ipar vállaira rakta a szociálpolitika terheit. A magyar gyáripár a szociálpolitika tekintetében az elmúlt évtizedek alatt mindig azt a meggyőződést vallotta, hogy a gyáripár termelésének egyik alapfeltétele a társadalmi megnyugvás, amelyet a termelés egyik el nem hanyagolható faktorának tekintette és minden szociálpolitikai javaslatot és törvényt évtizedek óta ebből a magasabb szempontból vett és vesz bírálat alá. De természetesen nem felejtjük meg sohasem arról, hogy a szociális alkotásoknak alapfeltétele a termelés produktivitása, hogy a legjobb szándékú szociálpolitika csak akkor lehet áldásos, ha a termelés menetét hátrányosan nem befolyásolhatja és ennél fogva a szociálpolitikai terhek mérlegelésénél éppúgy kell szem előtt tartani a szociális igazság követelményeit, mint az ipar teljesítőképességét. A gazdasági élet legfontosabb feladata kétségtelenül az, hogy egy fejlődésre képes ipar révén a munkásság minél szélesebb réte-

értékesítettségét érdeke, míg azelőtt saját érdekeit nemcsak más érdekekkel kellett összehangba hozni, hanem azoknak egyenesen alá kellett rendelni. Igaz, hogy a mai helyzetnek vannak árnyoldalai is, de ne felejtjük el, hogy a természetes gazdasági fejlődés megakasztását semmiféle előny nem pótolja és egy nemzet gazdasági önrendelkezésének feláldozását semmi sem teheti jóvá.

Ma új ötven év sodrában állunk. Új korszakba lépett a nemzet a háború után, saját sorsának intőzője lett. Tőle, fiától, államférfiától függ, hová vezet a jövő titkos útja. A nemzetek gazdasági élete ma a legkomolyabb, helyesen szervezett, szakszerűleg képzett munkát, nagy gazdasági erők összegyűjtését és szervezését követeli, minden oktalán, könnyelmű erőpazarlás elkerülésével. A technika rohamléptekben halad előre és — sajna — a gazdasági, társadalmi, politikai szervezkedés ezzel szemben történelmi jellegénél fogva is nagyon lassú haladást mutat. Jóformán csak szánalommal kell néznünk a gazdasági szervezkedés ügyefogyottságát, esőkönyösségét, tájékozatlanságát, erőpusztulását a Marconi és Edison korában. De annál nagyobb a felelősség, ha még a haladás mintegy kátészertű parancsait nem teljesítjük. Ötven év tanulsága áll előttünk és ez az ötven év azt hirdeti, hogy hamis jelszavaktól, hamis tanoktól, hamis törekvésektől nem zavarva, keresnünk kell a gazdasági világhelyzetnek megfelelő útját a nemzet anyagi és attól feltételezett szellemi és erkölcsi megerősödésének. Fektessünk kellő súlyt a gazdasági erkölcsökre, ne engedjük tovább azok elposványodását, neveljük a fiatal nemzedéket munkára és egyszerű életmódra, figyelmeztessük a közélet embereit és minden állampolgárt, hogy az állam nem fejlődés tehén, erősítsük a külföld gazdasági köreiből a bizalmat a magyar gazdaság iránt. Akkor, ötven év múlva, remélhetőleg a Budapesti Hírlap olvasói egy boldogabb Magyarországnak fognak élni, mint amilyen a mai.

A Károlyi-forrádalom természetesen megbennevelte az ipar munkáját. Nem nyílt új szociális alkotásokra, a gyáripárnak minden törekvését arra kellett koncentrálnia, hogy szembeszálljon azokkal az áramlatokkal, melyek a gyáripárnak működését lehetetlenné tették s a vezető munkáját kikapcsolták. Figyelmeztette a kormányt annak a gazdasági politikának csödjére, mely a termelés érdekeinek figyelembevétele nélkül akart annak rendjébe belenyúlni. Óvó és tiltakozó szava elvesztett a viharos időkben. Bekövetkezett a proletárdiktatúra. Ezalatt a gyáripár kikapcsolódott a munkából és ölbetett kezekkel kellett néznie, hogy a szociális termelésből fakadó zűrzavar mint teszi lehetetlenné a termelés megétét és mint aknázza alá mindjobban a munkának minden lehetőségét. A kommun bukása után a gyáripár újra elkezdte építőmunkáját. De a két forradalom pusztításai után a békeszerződések tetézték be az országot ért csapásokat. Az ipar ekkor az a feladatot hárult, hogy a reménytelennek látszó helyzetben újra megindítsa a munkát műhelyeiben és igyekezzék megmenteni azt, ami az adott viszonyok között menthető volt. Aki emlékeztetted idezi az akkori állapotokat, tanúságot tehet arról, hogy az ipar derekasan felelt meg feladatának és akkori munkája szociális szempontból óriási jelentőségű volt. A háború és az azt követő idők által félbeszakított munkát sok tekintetben elől kellett megkezdeni. Az ipar akkor megalapította a Magyar Munkaadók Központját, melyre nehéz feladatot hárított, hogy a forradalmak által megzavart légkörben és az inflációs idők által megfertőzött atmoszférában kellett feladatát megkezdnie. A törvényhozás megalapította a Népjóléti és Munkügyi Minisztériumot. Magyarország 1922-ben belépett a *Nemzetközi Munkügyi Hivatalba* és a gyáripár számos, ezen hivatal által ajánlott egyezményt a maga részéről is elfogadásra ajánlott. Mihelyt a termelés rendje csak kissé helyreállt, újra a szociális kérdések felé terelődött a figyelem. Újra kellett szabályozni a nyugdíjalapok ügyét és a kérdés a gyáripár kezdeményezésére olyképp rendezett, hogy a vállalatok súlyos áldozatokkal biztosították a nyugdíjalapok elértéktelenedett vagyonának pótlását. A bányatársulatok nyugdíjbiztosítási ágazatait országos bányanyugdíj pénztárába egyesítették és ezzel a bányászok régi kívánsága nyert teljesülést.

Az infláció megszüntetése utáni korszak a szociálpolitikai alkotások új irányát nyitotta meg. A munkásbiztosítás reformját 1927-ben alkotta meg a törvényhozás; Vass József kezdeményezésére a betegségleyezést és balesetbiztosítást újból szabályozták és az egész intézményt átszervezték. A gyáripár a javaslatot általában véve örömmel üdvözölte, azonban számos intézkedéssel szemben aggályt támasztott; sajnos, az utóbbi idők tapasztalatai igazolták ezeket az aggályokat. Ha meghallgatták volna a gyáripár javaslatát, meggyőződésem szerint sok szükségtelen teherrel szabadult volna meg az intézmény s az a hars, mely ma körülötte dől s melyet mindenki csak sajnálattal nézhet, elkerülhető lett volna.

Ezt követően felmerült a munkanélküliség elleni biztosítás gondolata, mellyel szemben a gyáripár, a termelés érdekében, élesen állást foglalt és ehelyett az öregségi és rokkantbiztosítás megvalósítását ajánlotta a kormány figyelmébe. Így született meg a Vass József nevéhez fűződő 1928. XL. t. c., mely a munkásoknak és tisztviselőknek öregségi, rokkantsági, elhalálozás esetére nyújt támogatást. A törvényjavaslat megalkotásában a Magyar Munkaadók Központja élénk részt vett. Kezdeményezésére a vállalati nyugdíjpénztárakat kivonták a törvény hatálya alól és ezáltal az érintett vállalatok körében dolgozó alkalmazottak kedvezőbb nyugdíjállását biztosították.

Nemrég alakult meg a *Magánalkalmazottak Biztosító Intézetének* önkormányzata és habár az önkormányzat, a munkaadók javaslata ellenére, megszükkített hatáskörben lépett csak újra életbe, mégis, ha munkája megértéssel találkozhat, nagy feladat vár erre. Tudjuk azt, hogy e törvények végrehajtása nem felelt meg a várakozásoknak, annak az elgondolásnak, amellyel azok megalkottattak és most keresni kell az intézmény súlyos helyzetében a kivezető utat. A munkaadók arra törekednek, hogy egyfelől az adminisztráció terheinek lefárasztásával minél jobban kifejezésre jusszon a törvény alapcélja, hogy minél nagyobb juttatásokat kapjanak azok, kiknek érdeket van hivatva az intézet szolgálni. Másfelől azonban a munkaadók érdeklődése a gazdasági életnek minden további megterhelését keresztülvihetetlennek tartja s ezért az intézménynek az egész vonalon a jelenlegi pénzügyi lehetőségekhez kell igazodnia.

Ujabbán ismét előtérbe lépett a munkanélküliség elleni biztosítás és a munkaidő kérdése. Az első kérdésben a gyáripár a legerősebb negatív álláspontját foglalta el, mert meggyő-